

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniæ Agrippinæ, 1707

Q. 104. Quid notandum sit circa consensum ad valorem contractûs
requisitum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42561

videtur tales pœnas in se exequi, & si alter non exigat, censetur remittere, *Mol. Bonac.* aliique plurimi cum *Onn. n. 127.* Est autem etiam probabilius, quòd satis sit exigere extrajudicialiter, nam non præsumuntur se voluisse obligare ad molestam implorationem Judicis, uti docent cum communiore *Suar. Mol. Lugo, Onn. n. 128.* contra *Sanch. d. 37. & Castrop. de leg. D. 2. p. 3.*, qui putant alterum contrahentem tantum intendisse dare alteri jus ad se cogendum per Judicem pro solvenda pœna, sed rectè monet *Less. n. 137.* attendendam esse consuetudinem, quæ videtur esse, ut solvatur, si tantum extrajudicialiter petatur. Quòd si tenebaris hoc mense solvere 4000. sub pœna centum, & non solvisti nisi 2000, teneberis in pœnam dare 50, *Mol. Onn. n. 129.*, sicuti enim divisa est quodammodo culpa, ita & dividi debet pœna. Denique circa pœnas in testamento additas, putat *Suar. de Leg. L. 5. c. 6. n. 10.* eas non esse propriè pœnas, sed conditiones, quibus non positis vitietur dispositio, fatenturque *Mol. d. 615. & Lugo n. 409.* saltem has pœnas obligare, etiam antequam quisquam exigat vel moneat, quia illi, in quorum gratiam sunt appositæ, communiter de illis nesciunt; quòd si de illis sciant & taceant, quandoque præsumi poterunt remittere: Quid autem dicendum sit, si jurasti te solvendum, videri possunt dicenda n. 727.

Q. 104. Quid notandum sit circa consensum ad valorem contractus requisitum. R. Circa hunc consensum dubitatur, 1. An debeat esse internus. 2. An in obligationem gravem. 3. An liber ab inadvertentia, ignorantia & errore circa substantiam. 4. An liber ab errore circa qualitatem. 5.

Aa 5

An

An liber à dolo. 6. An liber à metu. 7. An debeat esse plenè deliberatus. 8. An externè manifestatus. 9. An utrimque acceptatus. Et de his jam ordine dicemus.

608 §. 1. Ad valorem contractûs requiritur verus consensus internus, sive animus se obligandi, faltem implicitus, ex parte utriusque contrahentis; neque sufficit voluisse ponere verba vel signa externa, per quæ contractus fieri solet, ita *Mol. Sanch. Lugo* d. 22. n. 45. *Onn.* d. 1. n. 62. contra *Vasq. Turr. Bas. Pontium, Palav.* de Sac. à n. 90. & alios, quos sequitur *Dicast.* De Just. L. 2. T. 3. d. 1. n. 461. & iterum T. 4. dub. 4. , *Probat*ur ex L. 1. §. *Conventiones*, ff. De *pactis*, ubi sic habetur, dixit *Pedius* nullum esse pactum, nullam obligationem, quæ non habeat in se consensionem, nam & stipulatio, quæ verbis fit, si non habeat consensum, nulla est. Idem in terminis habetur L. 3. ff. De *oblig. & action.* aliisque locis apud *Onn.* suprâ, ratio autem est, 1. Quia obligatio, quæ est ex contractu, nascitur à voluntate se obligantis, ergo ubi non est voluntas se obligandi, non est obligatio, ergo cum contractus essentialiter debeat causare obligationem, si desit voluntas se obligandi, deerit essentia contractûs. 2. Ut per meipsum acquiratur dominium, requiritur voluntas acquirendi, ergo ut per meipsum dimittatur, requiretur voluntas dimittendi, & sic omnis contractus requiret voluntatem internam. 3. Si dicam me emere librum pro me, & reipsa in animo velim emere pro Petro, non emo mihi sed Petro, hinc si sim Religiosus, mentior quidem, sed non pecco contra paupertatem, neque ad hoc indigeo veniâ Superioris, ergo signum est obligationem

con-

contractus pendere à volitione interna. 4. Si ad valorem contractus sufficeret exterius fingere consensum, etiam hoc sufficeret ad valorem Matrimonii & voti, item ad confectionem Sacramentorum, quæ dici non possunt, uti dicitur suis locis; & *Dicast.* n. 472. fatetur contractum fictè celebratum ex metu injusto non esse validum, ergo idem est de aliis fictè celebratis, quòd enim consensus in uno casu poni deberet & non in alio, inde non sequitur reipsa poni consensum, ergo nec sequi obligationem. *Dixi 1.* requiri animum se obligandi, nam non requiritur animus implendi obligationem, stant enim simul, se velle obligare ad aliquid, & tamen non velle præstare illud, ad quod quis se obligat, v. g. potest quis velle statum religiosum vel sacerdotalem, & tamen nolle servare castitatem aut legere Horas. *Dixi 2.* requiri animum se obligandi, saltem implicitum, explicitus enim non requiritur, sed sufficit deliberatè & directè inire contractum, qualem communiter ineunt homines, ex quo contrahens antehac sufficienter sciverit & nunc virtualiter adhuc sciat oriri talem obligationem, hæc enim virtualis intentio sufficit ad Sacramenta & vota, ergo etiam ad contractus. *Dixi 3.* ex parte utriusque contrahentis, nam contractus debet esse conventio duarum voluntatum in aliquid, quod etiam promissioni convenit, quæ non obligat, nisi promissarius acceptet.

Obijcies. Contractus sinè consensu interno, externè tantùm initi, habentur in foro externo pro validis, ergo lex supplet consensum internum. *Conf.*, quia qui ita contraxit, ex justitia tenetur

netur præstare rem, de qua contraxit, ergo si-
gnum est validè contraxisse. *R.* N. conseq. forum
externum præsumit adfuisse consensum, quia
cùm delicta non præsumantur, quisque cense-
tur loqui, uti sentit; quòd si Judex rem ad judi-
cet alteri, non facit supplendo consensum inter-
num, neque hoc dominium transfertur ex vi
contractûs, sed per dispositionem Juris, in pec-
nam fictionis, aut per dominium altum, quod
habet Resp. in bona privatorum, quando sic
exigit bonum commune, sic autem exigit in ejus-
modi casibus, ne omnia commercia humana
fraudibus & litibus pateant. *Ad Conf.* dist. antec.
ex justitia tenetur tradere, si causarit damnum
alteri, quod aliter reparari non possit, C., si nul-
lum damnum causarit, aut hoc damnum aliter
possit reparari, N. antec. & conseq., tum enim
tenetur tradere tantùm ex quadam fidelitate ob-
ligante ad conformanda facta verbis; ex justitia
tamen tenetur deponere fictionem, quia quisque
habet jus, ut qui secum contrahit, seriò contra-
hat, & non fictè, & sic mediatè tantùm dici po-
test teneri ex justitia tradere, nempe priùs po-
nendo consensum internum, ex quo orietur ob-
ligatio justitiæ.

- 610 *Inst.* Saltem qui habet animum contrahendi
quamvis habeat expressum animum se non ob-
ligandi, validè contrahet, qui enim vult cau-
sam vult effectum, qui vult antecedens vult con-
sequens, qui vult formam vult consequentia ad
formam, ita *Sotus, Lop. Rodriq.* aliique. *R.* Vo-
lens contractum & nolens obligationem, potest
ex modo tendendi suæ voluntatis se habere di-
versimodè, 1. ita, ut primariò nolit obligatio-
nem,

nem, ideoque etiam nolit contractum; & tum non contrahitur obligatio, cum enim hanc expressè excludat, hæc volitio prævalet, & consequenter non ponitur contractus, qui essentialiter est causa obligationis: Ratio à priori est, quia quando duæ voluntates sibi oppositæ concurrunt, illa prævalet, quæ se reflectit supra alteram, & ex modo tendendi est restrictiva illius, tum enim prior volitio non admittitur, nisi sub modificatione, quam reflexa superaddit, ergo si hæc addat aliquid excludens hoc, quod essentialiter convenit priori, hæc prior est nulla. 2. Potest ita se habere, ut hic & nunc nollet obligationem, adhuc tamen velit contrahere, quamvis inducatur obligatio; & in hoc casu prævalet volitio contrahendi, adeoque inducitur obligatio. 3. Potest ita se habere, ut æqualiter tendat in contractum & non obligationem; in quo casu nec fit contractus, nec inducitur obligatio, quia voluntas tendit in aliquid impossibile, quod est contractus sine obligatione. An autem promissio externa sine animo se obligandi obliget saltem ex fidelitate, dicitur n. 777.

§. 2. Probabilius videtur, quòd ad contractum simpliciter, de quo jura loquuntur, requiratur consensus in obligationem gravem, sive intentio se obligandi graviter, quando materia est gravis, ita *Lugo*, n. 40. contra *Sanch. Henriq.* & alios; *Probat*ur, nam imprimis certum est contractum Matrimonii fore invalidum, si quis se tantum leviter vellet obligare, ergo idem dicendum est de contractu sponsalium. Similiter certum videtur, quòd contractus donationis, & mutui obliget graviter, quando res donata vel mutuata

mutuata

mutuata est gravis, nam per illos contractus translatum est dominium rei gravis, ergo esse gravis injuria hanc retrahere domino invito, ergo idem videtur dicendum de aliis contractibus. *Dixi*, ad contractum simpliciter, quia sicuti aliquis potest vovere Deo rem gravem sub obligatione levi, sic etiam poterit promittere homini; imò etiam sic posset aliquis tantum sub veniali se velle obligare per sponsalia vel per alios contractus, sed tum non essent simpliciter contractus, de quibus Jura loquuntur, quando de ejusmodi contractibus agunt, si enim quis vocatus in Judicium prætenderet se noluisse contrahere obligationem nisi levem, diceretque hic & nunc esse causam etiam levem, quæ excusaret ab ejus impletione, utique repelleretur, ergo signum est, quòd ubi materia est gravis, jura volunt contrahi obligationem gravem.

612 §. 3. Consensus ad valorem contractus requisitus debet esse liber ab inadvertentia, ignorantia & errore circa substantiam contractus; est communis & habetur L. 15. ff. *De Jurisd.* L. 11. & 41. ff. *De contrah. empt.* aliisque apud *Onn.* d. 3. n. 84. & 102. *Nec obstat*, quòd L. 14. ff. *De contrah. empt.* dicatur emptionem rei inauratæ pro aurea esse validam, nam sententia illa Ulpianus satis eliditur per alias leges; neque mirum est in jure civili inveniri sententias contrarias, cum à diversis diverso tempore sint compilatæ, nec omnes approbentur, ut patet ex correctione, quam sæpe adhibet jus Canonicum, & quandoque ipsummet Jus Civile expressè reprobatur. Ratio assertionis est, quia cum nullus sit errantis consensus, ut habetur L. 9. Cod. *De juris & facti ignor.*

ignor., deest consensus in obligationem, quæ nasci debet ex contractu circa tale objectum, voluntas enim non potest ferri in objectum incognitum, ergo non contrahitur obligatio ad tale objectum, ergo consensus talis erit nullus. Atque ex his colliguntur sequentia,

1. Si emeris vitrum pro genama, acetum pro vino &c. contractus est jure naturæ nullus, quia deest consensus in hanc substantiam. 613

2. Hic consensus non potest suppleri à Repub., imò nequidem à Deo, qui si imponat obligationem, non erit ex contractu, sed ex præcepto; & dominium transferetur per potestatem altiorē. 614

3. Infantes, dementes, ebrii, dormientes non possunt contrahere, quia libertatem talem non habent.

4. Contractus est nullus, siue ignorantia vel error fuerit vincibilis & crassus, siue invincibilis; siue juris siue facti; siue antecedens, qui dederit causam contractui, siue concomitans, incidens aut consequens, qui non dederit causam contractui; siue sit causatus ab altero contrahente, siue à quocunque alio, quia per omnes has ignorantias vel errores æqualiter fit, ut non cognoscatur substantia hujus contractus, ergo ut non sit voluntas hæc obligatio. 615

5. Si putarem tibi vendere agrum, & tu putes tibi donari, venditio & donatio est irrita, uti habetur L. *In Vendit.* 9. ff. *De contrah. empt.*, & L. *Si ego*, 18. ff. *De reb. credit.*, quia nempe erratur in specie contractus, quod pertinet ad substantiam: Si tamen putem me ex testamento debere tibi agrum, tu autem putes tibi deberi ex venditione, & ego agrum tradam, acquiris dominium, 616

nium,

nium, quia virtualiter consentimus in titulo, cum uterque agnoscat justitiam causæ, sive hæc sive illa fuerit, & ita habetur L. *Cum in Corpus*, 36. ff. *De acqu. rer. domin.*

6. Si quid emerim 20. ducatis in auro, qui hoc tempore longè plùs faciant, quàm putaverim, emptio est nulla, quia non consensi in hoc pretium, & error in pretio est in substantia, uti habetur L. *Invendit*. 9. ff. *De contrah. empt.*

617 7. Si emam vas vini putans esse vas olei, quamvis æquè libenter & eodem pretio emissem vinum, emptio est nulla, quia non habui consensum circa vinum; consensus autem conditionatus, quem habuissem, si scivissem esse vinum, non sufficit ad emptionem absolutam. *Nec jussu* consensus interpretativus, uti vult *Vasq.*, cui se vet *Dicast.* L. 2. t. 3. d. 1. n. 72., nam nisi adfit legnum ejusmodi dispositionis animi, quòd vellet, si sciret esse oleum, talis consensus interpretativus non videtur sufficere ad contractum de oleo more humano faciendum. Quòd si vinum solummodo acesceret, valeret emptio, quia non esset error in substantia, uti habetur in eadem L. aliisque apud *Onn.* n. 108.

618 8. Si emam 100. oves, quarum 60. sint vendentis, 40. sint alienæ, emptio valet tantùm de 60., quia erat emptio ad mensuram, id est, ad partes, cum autem circa 40. fit error in substantia, emptio respectu harum est nulla, L. *Sed si*, 18. ff. *De contrah. empt.* Econtrà si intentio mea iret in omnes simul partes alicujus totius, v. g. in 4. equos rhedarios, si unicus sit alienus vel inutilis, tota emptio est nulla, quia erat emptio ad corpus, id est, ad totum, & non volebam nisi qua-

quadrijugum, L. Si duos, 44. ff. De contrah. empt. fit tamen etiam quandoque, ut si error circa substantiam fit in minore parte, valeat contractus, sed imminuatur pretium; si autem fit error in majore vel media parte, communiter non valet contractus, uti si statuam argenteis laminis coopertam emerem putans esse totam argenteam, L. Cum ab eo, 41. ibidem, quidquid in contrarium dicat *Ulpianus* antè cit., uti etiam notant *Mol. & Onn.* n. 114., qui tamen rectè addit in ejusmodi contractibus attendi debere ad mentem contrahentis. Quomodo autem validè emi possit statua habens in se aurum, quæ tamen in communi æstimatione hominum putabatur esse tota cuprea, dicitur n. 952.

Objicies. Ignorantia vincibilis non excusat à peccato, ergo nec ab obligatione in contractu. 2. Leges sæpe dicunt ignorantiam juris non juvare sed facti. 3. Sic dabitur occasio innumeris mendaciis & litibus, nam quisque asseret se ignorasse vel errasse circa substantiam contractus. R. ad 1. Ignorantiam etiam vincibilem excusare ab illo peccato, quod committeretur, si cognosceretur ejus malitia, quamvis non excuset à peccato affectatæ aut neglectæ ignorantia, hujus enim peccati malitia erat satis cognita: peccatum tamen ignorantia est ejusdem speciei cum peccato ignorato, quia peccatur contra idem præceptum, & contra eandem virtutem, quæ obligant ad rem præceptam & ad non exponendum se periculo omissionis illius per ignorantiam. Ad 2. Facti ignorantia juvare potest ad excusanda delicta, etiam ad impediendas obligationes contractuum; juris autem ignorantia ple-

rumque non excusat apud homines , quia ne
 præsumitur, re ipsa autem excusat apud Deum
 in foro conscientia. *Ad 3.*, Tale assertum non
 admittetur in foro externo , sed quamdiu non
 probabitur oppositum , possessio erit pro valore
 contractus , utpote initi secundum usum com-
 munem hominum vel dispositionem legum.

- 620 §. 4. Si inadvertentia , ignorantia vel error
 fit tantum circa qualitatem , non impedit con-
 sensum ad valorem contractus requisitum , L.
Aliter, 10. & L. *Alioquin*, 11. *De contrah. empr.*, do-
 centque communiter omnes cum *Onn.* d. 3. n.
 124. Ratio est , quia secundum substantiam nul-
 lum est involuntarium , sed habetur consensus
 jure naturæ requisitus , nec leges positivæ talem
 contractum irritant. *Nec obstat*, quod adsit invo-
 luntarium circa qualitatem , quia accessorium
 debet sequi principale. Tota difficultas hic est in
 discernendo , quid hic & nunc sit de substantia
 621 contractus , & quid qualitas seu tantum accidens,
 v. g. in contractu Matrimonii , sponsalium, item
 in emptione servi, persona est de substantia con-
 tractus , unde si Matrimonium vel sponsalia
 contraxi cum Titia putans esse Cajam , aut si
 servum emi Titium putans esse Cajum , contra-
 ctus est nullus , L. *Alioquin* 11. ff. *De contrah. empr.*
 docentque *Mol.* & alii cum *Onn.* n. 117. Idem est
 plerumque in contractibus gratuitis, si enim do-
 navi Petro putans esse Paulum , donatio est nul-
 la, nisi donassem , quia pauper esset , & uterque
 esset pauper , tum enim persona esset tantum ac-
 cidens : in aliis autem contractibus onerosis per-
 sona communiter etiam est tantum accidens , si
 enim vendam Petro putans me vendere Paulo ,
 venditio

venditio est valida. Quòd si conduxerim Advocatum pro lite mea, quem putavi peritum, est autem imperitus, *Onn n. 118.* rectè dicit esse errorem in substantia, adeoque contractum esse nullum, quia licèt non errarim in persona physice, erravi tamen in ea moraliter, quia contraxeram propter operam, ad quam est inhabilis, & sic persona habilis transit in objectum, in quo est error, ergo erratum est in substantia. Similiter si absens emi pannum, volens me Sacerdotem vestire, si pannus est ruber, erit error in substantia &c. Itaque universaliter loquendo, hoc debet censerì de substantia contractûs, ad quod se restringit voluntas contrahentis; è contrà hoc erit tantum qualitas vel accidens, ad quod voluntas contrahentis se non restringit, sed absolute censeatur procedere hoc non obstante, uti rectè cum communi *7lls. t. 4. d. 2. n. 354.* In dubio autem, an voluntas se ad hoc vel illud restrinxerit necne, præsumendum est ex communi usu aliorum hominum vel ex dispositione legum circa tales contractus.

Objicies. Sæpe fit, ut si qualitas fuisset cognita, 622 contractus non fuisset initus, ergo talis antecedens ignorantia qualitatis impedit obligationem contractûs. *R. N. conseq.*, inde enim tantum sequitur, quòd positâ cognitione qualitatis futura fuisset volitio, quæ impedivisset obligationem, non autem, quòd nunc fuerit aut nunc impediatur.

Inst. 1. Sponsalia rescindi possunt propter talem errorem circa qualitatem, quâ cognitâ non fuissent inita, ergo & reliqui contractus. *R. Dato anteced. n. conseq.* sponsalia enim requirunt

majorem libertatem, quia post se trahunt contractum indissolubilem & difficillimum Matrimonii. *Dixi*, dato ant., nam quod respectu alterius contractus esset qualitas, dici potest esse de substantia sponsalium, quia ex usu vel saltem ex dispositione juris censetur voluntas contrahentium ad tale aliquid esse restricta, eò quod aliàs ipsis causaretur grave & perpetuū præjudicium.

Inst. 2. Si superveniret talis qualitas, non esset obligatio servandi etiam alium contractum, quia status esset mutatus, ergo etiam non est obligatio, si præcesserit & postea detegatur. *R. N. ant.*, nam si sit mera qualitas, status substantialis erit idem, contrahens autem consensit in substantiam, non restringens ad mutationes accidentales, ergo manet consensus ad valorem requisitus; quod à posteriori probat *Lugo n. 92.*, quia aliàs nunquam posset esse securitas de valore quotidianorum contractuum, sed semper essent pericula rescindendi & litigandi, ergo necesse fuit, ut ad perpetuum valorem contractus sufficeret consensus absolutus in substantiam; contrahentium autem est prius bene considerare id, de quo contrahunt.

623 §. 5. Quamvis error circa qualitatem sit per dolum causatus à simul contrahente, non ideo vitatur consensus ad valorem contractus requisitus: est communis cum *Dicast. n. 68. & flls. n. 355. ex L. Si dolo, Cod. De rescind. vendit. & ex L. Dolo 5. Cod. De inutil. stipulat.*, quæ leges dant jus rescindendi talem contractum ex dolo factum, ergo supponunt esse validum.

624 Circa hoc tamen notandæ sunt variæ sententiæ, quas cum Auctoribus suis fusè refert *Lugo* à n.

à n. 70. & *Onn.* à n. 153. , nam plerique dicunt talem contractum manere validum jure non tantum naturæ sed etiam positivo , oppositum autem tenent de contractibus bonæ fidei , licet admittant de contractibus stricti juris , si nempe illi contractus bonæ fidei ex voluntate contractuentium solvi possint , uti habet *Onn.D.* 2.n. 124. & pluribus d. 3. à n. 167. , Putant alii cum *Lugo* de omnibus esse dicendum , quòd tantum claudicent seu irritari possint propriâ etiam auctoritate & arbitrio decepti , quamvis *Sanch.* aliique cum *Dicast.* n. 85. dicant etiam rescindi posse pro arbitrio deceptoris, eò quòd contractus ex utraque aut ex neutra parte videatur debere esse validus ; sed sententia *Lugonis* est probabilior , quia decepto facta est injuria per auctorem doli , quamvis fuisset dolus parvus, inquit *Lugo* n. 142. si reipsa dederit causam contractui , ergo deceptor tenetur causata incommoda auferre , quorum unum est , si deceptus nolens obligaretur contractui , ad hunc enim obligare, esset reipsa continuare injuriam : deceptor tamen non videtur saltem sub mortali obligandus ad monendum deceptum , ut , si velit , contractum rescindat , si enim aliter compenset damnum , videtur satisfacere pro injuria , & hoc videtur velle *Lugo* à n. 108. Ratio est , quia verè adfuit consensus mutuus & absolutus , estque utilius decepto contractum valere in favorem suum & posse prohibitu rescindi, quàm ex neutra parte esse firmum ; imò *Less* ex *Cap. Dilecti* , *De empt. & vendit.* , item ex *L. 2. Cod. De rescind. Vendit.* docet, licet per dolum vel errorem concomitantem esset facta deceptio in pretio ultra dimidium , valere con-

tractum nec posse rescindi, sed tantum concedi actionem, quanto minoris. Videri possunt dicenda n. 993. Item *ff. de dolo* à n. 355. Quod si non fit deceptio ultra dimidium, dicemus postea n. 715. & 726., quid agendum sit.

625 *Obji. 1.* L. *Eleganter*, 7. *De dolo*, dicitur, quod venditio servi ab eo dolosè obtenta sit nulla: Similiter L. 1. *Cod. De rescind. vendit.* dicitur, quod emptio malæ fidei sit irrita, & L. 3. *ff. Pro socio*, dicitur, quod societas, si dolo malo aut fraudandæ causâ coita sit, ipso jure sit nullius momenti. R. Sæpe in jure voces illæ, *nullus & nullius momenti*, idem significant quod annullandus seu annullabilis; vox autem *irritus*, idem quod irritandus seu irritabilis, uti rectè probat *Onn. d. 3.* à n. 167. hinc per leges illas plus non probatur, quam contractus dolosos esse annullabiles & irritabiles. Addit *Lugo* n. 128. etiam ideo dici irritos & nullius momenti, quia dant debilissimum jus, quod pote statim revocabile ab injuriam passo.

626 *Obji. 2.* Dolus facit contractum rescindibilem, ergo vitiat, quia si est rescindibilis à decepto, ergo ex parte decepti non obligat ex justitia commutativa, nam ex hac obligari, est obligari utrimque irrevocabiliter, saltem in contractibus onerosis, cum utrimque debeat causari jus, jus autem est potestas inimpedibilis. R. Etiam ex parte decepti, per se loquendo, obligat irrevocabiliter, sed per accidens nunc non ita obligat propter injuriam factam, manetque utrimque æqualitas intrinseca & substantialis, quamvis non extrinseca & accidentalis, scilicet quoad revocabilitatem & alia accidentia, quia obstitit malitia decipientis.

Obji.

Obji. 3. Si contractus possit rescindi propter ⁶²⁷
injuriam, quam dat dolus antecedens, ergo etiam poterit rescindi, quamvis dolus sit tantum concomitans, tum enim adhuc esset injuria, & consequenter si vendens tibi vinum dixissem esse vetus, quod tamen eodem pretio emissem, quamvis scivisses esse novum, si fuit novum, posses rescindere emptionem. *R.* Seq. concedunt *Silv.* & *Ang.* apud *Dicast.* n. 93., qui tamen cum *Sanch.* & alius putat esse negandam, quia respectu ementis, moraliter loquendo, nulla censetur esse mutatio, cum ipse tempore contractus nihil de illa curaret, adeoque nec censetur iniuria, aut saltem, inquit *Lugo* n. 104., non erit efficaciter damnosa.

Inst. Ergo si dolus etiam ab aliquo tertio esset ⁶²⁸
factus, adhuc posset contractus rescindi. *R.* Seq. concedunt *Med.* & *Dicast.* n. 91., sed melius negant alii, cum enim jus rescindendi tantum proveniat ab injuria, si contrahens injuriam non fecerit, nec poterit contractus cum ipso initus rescindi, sed decepto manebit actio, quanto minoris, contra alterum contrahentem, L. 13. ff. *De action. empti.*, & contra deceptorem dabitur actio ad id, quod interest, *ff.* n. 358. & habetur L. 2. ff. *De proxenetis.* Ex dictis,

Resolvitur hic casus. Post longam litem, an ⁶²⁹
certus fundus Titii esset collectabilis, fit transactio cum communitate, ut censetur non collectabilis: Titius postmodum reperit certa documenta, per quæ convincitur fundum fuisse collectabilem. *Queritur*, an Titius in conscientia teneatur hoc aperire, & fundum subicere communibus oneribus. *R.* Si fuit vera transactio, id

est, pactio onerosa circa rem tum dubiam, v. cujus pactionis communitas prætendens collectabilitatem accepit à Titio, quanti in istis circumstantiis iudicio prudentum æstimabile erat jus illud dubium, transactio tenet, nec ideo potest rescindi, *L. Sub prætextu, 19. Cod. De transact.* tenentque Theologi cum *Mol. t. 2. d. 556.*, quod de eo casu fusè discurret; brevius *Laym. l. 3. t. 4. c. 31.* Ratio est, quia expediebat ad bonum commune, ut interveniente ejusmodi transactione per jus altum sopirentur tales controversiæ, ne relinqueretur occasio continuarum litium. Duo tamen videntur addenda, 1. si communitas nullo modo destiterit urgere, quia probare non poterat collectabilitatem, & nihil acceperit pro prætensio jure, quamvis erexerit quasi contractum non exigendi impofterum, Titius non est in conscientia liber, quia huic cessione & contractui causam dedit error vel ignorantia circa substantiam, quæ hic erat obligatio vel immunitas à collectibilitate, ad quam præsumi debet fuisse restricta voluntas communitatis; neque jus positivum se interponit per jus altum, nisi adfuerit transactio prout contradistincta à pactione gratuita, uti notat *Laym.*, & clarius *Mol. §. Præterea*.
 2. Si immunitas Titii redundaret in præjudicium tertii, qui non transegisset cum Titio, & cuius fundi ideo gravandi essent majoribus oneribus, quia partem totalis oneris nunc non ferret fundus Titii, Titius teneretur huic dare satisfactionem. De transactione diximus n. 464. & n. 759. pauca addemus.

630 §. 6. Vis & metus quandoque impediunt, quandoque relinquunt libertatem consensûs requisitam

tam ad valorem contractus, uti jam explicabitur.

1. Vis, inquit *Ulp.* L. 2. ff. *Quod metus causâ*, est majoris rei impetus, qui repelli non potest, & re ipsa hîc idem significat, quod violentia; violentum autem dicitur, quod est à principio extrinseco, passo non conferente vim, id est, passo renitente: & quamvis voluntas non possit pati vim quoad actus elicitos, tamen dicitur pati vim, quando adducitur ad consensum per aliquid, cui ipsa valde renititur, cum autem non renitatur, nisi illi, quod ipsa fugit & metuit, uti habetur L. 1. ibidem, hinc per vim hîc intelligitur metus, ideoque ad parcendum vocibus utemur solo nomine *metus*, & quod de hoc dicemus, intelligendum est de vi.

2. Metus ab eodem *Ulp.* L. 1. ibidem, definitur, instantis vel futuri periculi causâ, mentis trepidatio, id est, actus voluntatis fugiens malum imminens: est autem metus gravis vel levis; gravis, qui vehementer conturbat, nec facile potest superari; levis, qui non ita conturbat & facilius potest excuti. Gravis, alius est absolute, alius respectivè talis; absolute gravis est, qui est, non præcisè de perdendo magno lucro, uti rectè notat *Lugo* d. 22. n. 144., sed de incurrendo gravi malo, instante illi, qui timet, vel aliis ipsi proximè sanguine aut arctissimâ amicitia conjunctis, ita ut horum mala reputentur propria, v. g. de morte, mutilatione, longo carcere, diuturno exilio, atroci cruciatu, stupro sibi inferendo, servitute, quæ omnia habentur ff. *Quod metus causâ*, & *Cod. De his quæ vi metusve causâ*, item in primo *Decretalium* tit. 40. Ad metum gravem

reducitur metus de amissione majoris partis bonorum, de gravi infamia, injusta excommunicatione; dicunturque hi metus cedere in constantem virum, quia nemo censetur amittere nomen viri fortis, licet tum timeat; à juristis autem metus talis dicitur justus seu probabilis, quia aliquis justè, id est, meritò tum timet, & nemo improbare potest, quòd quis tunc timeat. Metus respectivè gravis est, qui est de malo, propter quod non trepidaret quidem vir fortis, tamen judicio prudentum meritò trepidat hic homo, v. g. hic senex, hæc mulier, hic puer; unde in ordine ad contractum habetur quasi metus absolutè gravis. Nec refert, quòd alter non cogitarit seriò inferre malum, dummodo metuens seriò apprehenderit, *Less. L. 2. C. 17. n. 45. Dicast. L. 2. t. 3. d. 1. n. 115.*

632

3. Metui gravi communiter æquivalet metus reverentialis, quo uxor timet gravem offensam mariti, filius parentum, pupillus tutorum, subditus Principis, Clericus sui Episcopi, Monachus Abbatis, &c. tum autem censetur gravis offensa, si putetur fore diuturna cum asperitate vultus vel verborum vel cum alia dura tractatione. Quòd si tantum fierent preces importunæ, vehementes & sæpius repetitæ, hæc junctæ ad reverentiam, quam hæc personæ inferiores debent Superioribus, censentur facere metum reverentialem; ut tamen tam metus reverentialis quam preces etiam importunissimæ simpliciter æquivaleant metui gravi in ordine ad materias contractuum, putat *Onn.* debere adjunctas esse minas aliquas, *Lugo* dicit debere simul adesse metum mali alterius gravis secuturi, possuntque de
his

his omnibus videri *Sanch. de Matr. L. 4. d. 4. & seqq., Less. à n. 35. Onn. d. 3. S. 10. 11. & 14. Lugo à n. 110.*

4. Metus ab intrinseco, id est, vel proveniens ab intrinseca complexione hominis, vel incussus à causa naturali, v. g. morbo, tempestate, belluis &c. quantum est de se, non impedit valorem contractus, uti si ex metu mortis Medico promittas aurum; ratio est, quia homo tum non impellitur ab alio, sed ipse se in eum contractum liberè inducit, uti habetur *L. Si mulier, 21. ff. Quod metus causâ. Dixi,* quantum est de se, nam si metus omnino turbaret rationem, contractus non valeret defectu advertentiæ vel deliberationis plenæ. 633

5. Metus justè, etiam ab extrinseco, id est, ab alia causa libera incussus, non impedit valorem contractus, *L. 3. & 21. ff. Quod metus causâ,* tenentque AA communissimè cum *Onn. n. 217.* Quod etiam valere de Matrimonio ac professione religiosa docent *Sanch. Castrop. Lugo n. 159. & 165. Jlls. t. 4. d. 2. n. 352.* contra alios, nam *cap. Ex litteris 2. De sponsal.* deciditur eum validè contrahere Matrimonium, qui post inita sponsalia metu excommunicationis cogitur ad Matrimonium: & de professione religiosa *Cap. De regularibus 25. De Simonia,* ubi de aliquo, qui deliquerat, dicitur debere cogi ad strictiorem Ordinem: Ratio autem est, quia metus relinquit simpliciter voluntarium; quòd enim metus injustè incussus irriter contractum, non est ratione involuntarii sed injuriæ, quæ in metu justo non est: & quamvis injustè incussus dici possit causare involuntarium secundùm quid, tamen *Less. n.* 634

43. notat justè incussum non debere dici causari ullo modo involuntarium, moraliter loquendo, quia ipsemet dedit justam causam, ut incuti posset metus, ergo metus ille est illi voluntarius in causa & veluti ab intrinseco, adeoque nullo modo involuntarius, moraliter loquendo.

635 6. Si incutiens tantum simulet, v. g. si Titius sciens Cajum deliquisse, & potens justè, attamen nolens accusare, minetur se accusaturum, nudi det aureum, *Mol. Bonac.* aliique cum *Lugo* n. 167. dicunt Titium non posse retinere, quia dolus dedit causam contractui; sed *Sanch. Castrop. Dian.* aliique cum *Less.* n. 42. & *Dicast.* n. 119. probabilius dicunt posse retinere, quia habuit jus ad accusandum, quo se privat, hoc autem est pretio æstimabile, unde aureus datur, ne habeatur animus accusandi, qui haberi poterat: quod autem non minetur serio, est quidem dolus, sed non injustus, nam justè potest minari, sive habet serium animum sive non; & ita concedit *Lugo* n. 170., si quis justè, quamvis dolo, terreat peccatorem, qui ideo ingrediatur Religionem, professionem utique fore validam; & sic dicebat *Paulus*, 1. Corinth. 12. v. 16. *Cum essem astutus, dolo vos cepi.*

636 7. Metus etiam ab altero contrahente injustè, & in ordine ad extorquendum consensum incussum, spectato jure naturæ non invalidat contractum, ita *Henriq. Bonac. Regin. Less.* aliique propè innumeri, præsertim Canonistæ cum *Sanch.* suprâ d. 8. n. 4. *Fls.* n. 349., quos sequitur *Lugo* n. 115., & quoad contractus onerosos, *Dicast.* n. 98. contra *Mol. Rebel. Valent. Onn.* n. 235. & alios, qui dicunt omnes
ejus-

eiusmodi contractus esse jure naturæ irritos, item contra *Turr. Sotum, Azor, B. Pontium, Dicast. L. 3. T. 4. dub. 3.*, qui dicunt saltem contractus gratuitos esse jure naturæ irritos, sed assertio probatur, quia in ff. & Cod. hoc tit., in singulis pene legibus dicitur tales contractus esse annullandos seu rescindendos, esse omnia restituenda in integrum &c., ergo signum est leges non agnoscere, quòd sint antecederent irriti, neque rem esse integram independentem à dispositione juris positivi: Ratio autem est, quia vel ideo sunt irriti, quòd desit libertas, vel quòd fiat injuria; non ideo, quòd desit libertas, nam metus non tollit libertatem nec voluntarium, uti patet in contractibus, qui fiunt ex metu gravi proveniente ab intrinseco aut justè incusso. Neque ideo, quòd fiat injuria, quamvis enim ideo sint illiciti, tamen non ideo sunt irriti, uti patet in contractibus, qui causantur ex dolo aut ex metu levi injustè incusso, qui utique jure naturæ valent, item in Matrimonio, nam si Titius prius contraxerit sponsalia cum Caja, & postea contrahat Matrimonium cum Sempronia, hoc Matrimonium est validum, quamvis sit injuriosum, imprimis Cajæ, uti patet; deinde etiam Semproniæ, quam decipit.

8. Contractus aliqui, nempe Matrimonium 637.
& Professio religiosa, promissio vel traditio ex rebus Ecclesiæ, promissio vel solutio dotis, sunt jure positivo irriti, si fiant ex metu gravi injustè incusso: idem dicunt aliqui de sponsalibus, renunciatione beneficii Ecclesiastici, jurisdictione extorta, absolutione à censuris & aliis, de quibus videri possunt *Less. n. 37. Sanch. de Matr. l. 4. d. 8. Lugo à n. 120. Onn. n. 230.* Idem etiam dicunt

cunt AA. citati apud *Illf.* n. 350. de votis simplicibus, ex Cap. *Sicut qui Monasteria*, 20. q. 1. & Cap. *Præfens* 20. q. 3., quamvis *Suar. B. Pontius & Castrop.* dicant tantum esse irritanda.

638 9. Reliqui contractus per talem injustum metum extorti non sunt jure positivo irriti, sed tantum irritandi, ita *Sanch. Less. Dicast.* n. 99. dicens teneri ab innumeris, *Onn.* n. 239. dicens esse omnium, sed pro contraria sententia citant multos *Dicast. & Lugo* n. 118. Ratio nostra est, quia jura manifestè id asserunt §. *Verbi* 1. Inst. *De Except.* L. 1. ff. *Quod metus causâ*, L. *Dolo vel metu*, Cod. *De inut. stipul.* aliisque plurimis locis apud *Lugo & Onn.*, & causa harum legum fuit, partim ne lites & jurgia multiplicarentur, si unicuique absque sententia Judicis liceret res suas repetere, partim quia injectio metus injusti est delictum, delicta autem non præsumuntur, hinc jus statum non dari actionem, nec rescindi contractum, ætequam delictum probetur.

639 10. Si metus non incutiatur ad contractum extorquendum, ex illo tamen fiat contractus, v. g. si alicui, quem in flagitio deprehendis, mineris injustè mortem, & hic, ut periculum evadat, aliquid tibi promittat vel donet, *Angel. Sotus* & alii dicunt contractus hos esse saltem irritabiles, quia revera fiunt ex metu injustè incusso; *Sanch. Bonac.* & alii cum *De Luca* de benef. d. 78. à n. 8. dicunt non esse irritabiles, quia hic consensus est veluti ab intrinseco, cum ipsemet præeligat contractum, ut evadat mortem, neque metus propriè est causa contractus, cum non incutiatur metus ex intentione contractus, sed tantum est occasio, inquit *Less.* n. 40. Consentiunt alii

alli cum *Lugo* n. 175. , si metus principalis iuste incutiatur, si autem iniuste, uti in casu allato videtur fieri, probabilius dicunt esse irritabiles, & videtur colligi ex *L. 7. ff. Quod metus causâ*, ubi dicitur deprehensum in flagitio, qui iure non poterat occidi, si quid promiserit propter metum, posse per hoc edictum juvari; ratio autem est, quia metum iniuste incutiens tenetur ratione iniuriæ ad tollenda omnia incommoda inde provenientia, inter quæ esset tali contractu obligari.

11. Si metus sit ab aliquo tertio & non ab altero contrahente incussus, adhuc potest contractus jure positivo rescindi, nam ita statuitur *L. Item, 14. §. 3. ff. Quod metus causâ*, & docent *Mol. Sanch. Less. n. 39. Lugo n. 172. Dicast. n. 111.* aliique communiter. *Nec obstat*, quod n. 628. dixerimus contractum non esse irritabilem, si dolus ab aliquo tertio sit factus, nam legum non est petenda ratio, uti habetur *L. 20. & 21. ff. De legibus*, ratio tamen congruentiæ est, tum quia per metum minuitur voluntareitas consensûs, tum etiam quia dolus per diligentiam & circumspectionem facilius caveri poterat, ergo fuit ratio, cur lex concederet rescindibilitatem ob metum, licet non concedat ob dolum à tertio factum. 640

12. Contractus non possunt rescindi, nisi ad arbitrium injuriam passî, quia potestas rescindendi inducta est in favorem metum passî & in odium inferentis, ergo inferens resilire non potest altero invito, *Navar. Mol. Less. Onn. n. 243.* aliique communiter. 641

13. Levis metus etiam iniuste incussus & dans causam contractui non impedit eius valorem, nec 642

nec facit rescindibilem iure positivo, facit tamen rescindibilem iure naturæ & pro foro conscientia, si de se rescindi possit. Probat, nam imprimis contractum non ideo esse irritum iure naturæ, est communis contra *Onn.* n. 237., & patet ex dictis n. 636. Deinde nec esse rescissum aut rescindibilem iure positivo, etiam est communissima, & habetur L. 5. 6. & 7. ff. *Quod metus causâ*, item Reg. 184. ff. *De div. reg. juris*, ubi dicitur, quod metus levis pro nihilo reputetur, item quod vani timoris iusta excusatio non fit. Denique pro foro conscientia posse rescindi a metum passo, docent *Sanch. Castrop. Less.* n. 46. contra *Med. B. Pontium*, *ffls.* n. 353., & ratio est quia metus ille est iniuria, ergo inferens tenetur eam depellere & iniuriatum restituere in priorem statum libertatis, ad quem recuperandum jus habet. *Nec obstat*, quod in ratione metus dicatur levis, nam hoc non obstante potest in ratione damni & iniuriæ esse peccatum grave, ut si levi verberare frangas pretiosum vitrum aut percutias matrem tuam. Dixi, si de se rescindi possit, nam in sententia, quod Matrimonium ex metu levi initum valeat, rescindi non poterit, quia semel validum ex natura sua est indissolubile; an autem re ipsa tum valeat dicitur L. 6.

- 643 *Obji.* 1. Jus non potest nasci ex iniuria, sed si contractus causati ex metu iniuste incusso essent validi, jus nasceretur ex iniuria, ergo. *R.* Jus non potest immediatè nasci ex iniuria, transeat, mediatè, N., nam si filius occidat patrem, filius per successionem ab intestato immediatè acquirat jus ad hæreditatem, per iniuriam, quâ occidit patrem, mediatè: similiter si ex dolo vel metu levi,

levi, attamen injusto, in eatur contractus, jus mediatè nascetur ex injuria, immediatè ex consensu contrahentis, quem causabit injuria, & ita etiam fit in nostro casu. *Dixi, transf.*, nam si fur pecuniam alienam misceat suæ, acquirit dominium pecuniæ alienæ per mixtionem, quæ tamen mixtio est vero domino injuriosa, quamvis etiam hîc dici possit acquirere dominium immediatè per dispositionem juris positivi, mediatè per mixtionem.

Inst. Jus naturæ non potest favere injuriæ, ergo contractus injuriosus non potest jure naturæ esse validus, ita *Onn. R.* Jus naturæ non potest favere injuriæ, approbando illam, C., non irritando, N. ant. & conseq., quamvis enim prohibeat talem injuriam, tamen non tollit ejus existentiam & effectum.

Obji. 2. Ad valorem contractûs requiritur consensus ita liber, ut nequidem secundùm quid fit involuntarius, sed consensus præcedens ex metu gravi non est ita plenè liber, ergo. ita *Onn. R.* Ad valorem contractûs, si non fit rescindibilis, requiritur consensus ita plenè liber, transf., si maneat rescindibilis, N. Maj. & Conseq. 644

Inst. Cap. Cùm locum. De spons. dicitur, ibi locum non habet consensus, ubi metus & coactio intercedit; item Reg. 116. ff. *De div. reg. juris* dicitur, nihil consensui tam contrarium, quàm vis & metus. *R.* Primus textus intelligitur de consensu absolutè libero, firmo & non revocabili. Ex 2. plus inferri non potest, quàm consensum debere manere revocabilem, ubi contractus est irritabilis.

445 *Obji. 3.* Si valet contractus metu extortus, v. g. promissio auri facta latroni volenti occidere, ergo metum passus tenebitur hoc aurum tradere, adeoque latro habebit jus ad obtinendum aurum per injuriam, quod etiam statim tenebitur restituere, ita *B. Pont. R. N. Seq.*, nam metum passus potest, quodocunque vult, eum contractum rescindere, ita *Lugo n. 116.*

Inst. 1. Non datur jus ad injuriam neque ad actionem illicitam, sed latro habebit jus ad injuriam, nempe ad obtentionem auri promissi, quamdiu contractus non rescinditur. *R.* Habet tantum jus ad dationem ab altero faciendam, quæ danti nec illicita est nec injuriosa, cum cedere possit juri suo, & nemo sibi faciat injuriam; sola coactio furis est injuriosa, sed ad hanc fur non habet jus.

Inst. 2. Habet jus ad petendum, & tamen petitio est injuriosa. *R.* Habet jus absolutum, vel jus ad petitionem simpliciter, *N.*, habet jus conditionatum, si nempe læsus non opponat exceptionem injuriæ; item habet jus tantum ex suppositâ promissione ac etiam sub obligatione statim restituendi, *C.*, hæc autem petitio non est injuriosa nec illicita, quia si læsus non opponat exceptionem, censetur consentire in talem dationem & petitionem.

Inst. 3. Si latroni tradidisset illud aurum, latro non acquisivisset ejus dominium, ergo signum est, quod promissio fuerit irrita. *Prob. ant.*, qui *L. Metum, 9. §. Volenti, & §. licet, ff. Quod metus causâ,* metum passo conceditur actio, non solum in personam, sed etiam in rem, ubicunque existat,

stat, ergo signum est, quòd hic retinuerit ejus dominium. *R. N. ant.*, dicitur enim habere actionem in rem, non quòd maneat dominus rei, sed quia rescindendo contractum potest facere suam, & conceditur ipsi restitutio in integrum, hinc res debet ipsi restitui cum fructibus, nemo autem dicitur exclusus à re, ad quam ita plenè recuperandam, actio ipsi conceditur, uti habetur *L. Nemo, 5. ff. De in integ. restit.* & quia qui actionem habet ad rem, rem ipsam habere videtur, inquit *Reg. 15. ff. De diver. reg. juris.*; hinc metum passus dicitur quasi adhuc habere rem; atque etiam ideo debet respectu istius rei præferri omnibus aliis creditoribus, nam rescindendo contractum tollit omne jus, quod habebat inferens injuriam, ergo etiam tollit jus aliorum creditorum, quod fundabatur in jure inferentis injuriam, *Lugo n. 119. & Illf. n. 250.*, qui videri potest. Ex his

Inferuntur seqq. 1. Qui rem per ejusmodi contractum extortum est consecutus, tenetur eam restituere, sive ipse sive alius metum gravem injustè incusserit, quia jus positivum dat jus in rem ipsam, apud quemcunque existat, uti jam dictum est, probatque pluribus *Onn. à n. 220.*; quod tenet, licet ille, qui nunc habet, bonâ fide acceperit à primo, uti notant *Sily. Garz. Sanch. Lugo n. 186.* 2. Si metus, ex quo causatus est contractus, fuisset ita levis, ut se solo non causasset, causaverit tamen, prout conjunctus aliis motivis, esset obligatio compensandi tantùm partem damni, uti docet *Lugo n. 138.*; videri tamen debent dicta n. 53. Quid autem faciendum sit in dubio, an metus fuerit causa partialis necne, etiam n. 574. est dictum

- 648 *Etum.* 3. Excusaberis à restitutione, si ille, cui me-
 tus injustus est incussus, prudenter putaretur non
 velle sibi restitui, fit enim, inquit *Less.* n. 48., ut
 multi, quamvis inviti consentiant, si tamen se-
 mel consenserint, vel non cupiant restitui, vel
 facillimè condonent; in puro tamen dubio, an
 censendus sit condonare, tenenda sunt, quæ
 649 462. diximus. 4. Blanditiæ, per se loquendo, non
 vitiant consensum, cum potiùs augeant volun-
 tarium: debet tamen abesse mendacium & dolus
 item tacitæ minæ, quales adessent, si ille, qui al-
 citur, sciret blandientem solere sævire, quando
 non fit, quod ipse vult. Videri possunt *Lugo*
 149. & *Onn.* à n. 256.
- 650 §. 7. Consensus ad valorem contractûs requi-
 situs debet respectu contractûs esse plenè delibe-
 ratus, qualis requiritur ad peccandum mortali-
 ter. Est communis cum Juristis & Theologis
 primis, quos citant & sequuntur *Lugo* d. 23. n.
Onn. d. 3. n. 95.; ratio est, quia ad negotia, quæ
 censentur esse majoris momenti, requiritur plene
 na deliberatio circa illa, sive circa obligationem
 & damna, quæ ex illis oriri possunt, sed omnes
 contractus, etiam illi, qui sunt circa materiam le-
 vem, censentur ex forma & modo, quo fiunt, esse
 negotia majoris momenti, ideo enim in Rep. tunc
 multæ leges circa illos latæ sunt, ergo. *Conf.* nam
 per contractum quasi alienatur propria libertas
 ad quod requiritur, ut totus homo consentiat
 alioquin non amittet suarum actionum domini-
 um, in cuius possessione est, est enim in homine
 talis comparatio habitualis, ut nolit per contra-
 ctus privari libertate suâ, nisi seipso solo mediante
 se; si autem ex semideliberatione agens obligaret
 se,

se, non ipse solus se privaret libertate, sed simul ista semideliberatio, ergo.

Obji. Præceptum semiplenè deliberatè cogni- 651
tum obligat hominem sub veniali, ergo contractus semiplenè deliberatè initus etiam obligabit, saltem sub veniali. *R. N.* Conseq., præcepta, ut obligent, debent poni cum plena deliberatione, & in hoc paritas est cum contractibus, sed ut peccetur contra præcepta semel posita, aut etiam contra obligationem jam causatam per contractum, sufficit semiplena deliberatio, quia re ipsa fit violatio, si obligatio cognoscatur etiam semiplenè tantum, & non curetur; Ratio disparitatis jam data est, quia obligatio contractus est à voluntate hominis, quisque autem censetur esse in ea voluntate, ut obligari nolit, nisi totus consentiat, sicuti enim est plenus dominus rei suæ, ita non vult eam à se abdicare, nisi agat ut plenus dominus suæ libertatis: è contra turpitudine & ratio peccati non est à voluntate hominis, sed sequitur naturaliter ad positionem actus prohibiti, licet quis nollet eam sequi, ergo ad hanc non requiritur ea libertas vel deliberatio. Ex dictis,

Inferuntur seqq. 1. Si quis, dum est sobrius, non 652
posset se resolvere ad contractum, & ideo largiter biberet, ut ferme ebrius, in semideliberatione contraheret, contractus in hac initus non obligaret, ob rationem jam datam: similiter non obligat, si fiat ab homine semidormiente, uti certum esse docet *Onn. d. 4. n. 32.* Si dicas, valere contractum factum per procuratorem illius, qui mandatum dedit, & postea, dum fit contractus, ebrius est vel dormit, ergo similiter factus ab ebrio vel semidormiente, qui antea hoc intendebat.

debat. *℞.* Disparitatem esse, quòd actus procuratoris fit humanus, & fiat humano modo ex mandato adhuc moraliter existentis, ideoque est moraliter actus mandantis: è contrà contractus factus à semiebriò vel dormiente non est plene humanus, nec fit humano modo contrahendi, neque censetur prior volitio moraliter permanere in ordine ad contractum humano modo

653 causandum. 2. Quamvis contractus fiat cum passione, si tamen non impediatur deliberatio sufficiens ad mortale, contractum valere, alioquin innumeri contractus forent invalidi, v. g. sponsalia ex passione amoris, emptio ex passione invidia; & ita videtur afferi L. 9. ff. *De publicanis* ubi dicitur licitationi ex calore factæ jungendam esse cautionem fidejussionis, ergo talis licitatio à jure agnoscitur esse valida. *Nec obstat* L. 3. *De divortio*, ubi sic habetur, *Quidquid in calore concundie, vel fit vel dicitur, non prius ratum est. quam perseverantiâ apparuit judicium animi fuisse: quod repetitur* Reg. 49. ff. *De div. reg. juris*: item *Cap. Divortium. De pœnitentia*, dist. 1. nam hi textus tantùm loquuntur de divortio, & dicunt non debere judicari esse factum ex animo, si conjuges ex subita ira ab invicem divulsi, statim redeant de aliis autem contractibus nihil disponunt jura

654 §. 8 Consensus ad contractum requisitus debet esse externè manifestatus, ita *Lugo* d. 22. n. 102, & pluribus d. 23. f. 2. *Dicast.* l. 2. t. 4. n. 454. aliique communiter; Ratio est, quia contractus est actus humani commercii, ergo ut valeat & obligationem inducat, debet fieri humano modo, ergo debet in sensum aliquem cadere. *Nec obstat*, quòd promissio interna juramento firmata

firmata obliget, nam obligatio oritur vi religionis ex juramento, quod habet se per modum Voti Deo facti; de cætero rectè notat *Onn. d. 29. n. 21.* nequidem esse obligationem manifestandi nudam promissionem, quam quis internè concipit, habuit enim tantùm hanc mentem, volo obligari, si promissario manifestavero hanc meam volitionem, & ipse acceptârit, ubi non promittit se manifestaturum; & quamvis hoc intendisset, adhuc non esset acquisitum jus alteri, nisi hanc ipsam intentionem manifestatam acceptâisset; atque ita docent AA communiter cum *Dicast. dub. 7. Addit Lugo d. 23. n. 2.*, si quis nollet illam suam voluntatem internam manifestare, & tamen illam præter intentionem manifestaret, non obligandum, quia illa manifestatio non fuisset actio humana. Quæri autem solet, an hæc manifestatio externa requiratur de jure naturæ vel positivo; *Led. Palat. & Mendoz.* dicunt requiri tantùm de jure positivo, alii communiùs & meliùs cum *Lugo n. 29.* dicunt requiri de jure naturæ, ob rationem antè datam, quia deesset volitio obligationis. Speciatim autem circa acceptationem promissionis & donationis dicetur à n. 765.

Obji. Quando ex præsumpta voluntate domini rem accipio, acquirò dominium vi voluntatis internæ, quam ipse habet, licèt exteriùs non manifestatæ. *R. N. aff.*, nam acquirò per occupationem animo possidendi, volitio autem domini tollit impedimentum seu repugnantiam, quâ sublatâ nunc ita occupo, ac si nullius esset, *Lugo n. 33.*

§. 9. Ad contractum onerosum requiritur 656

Cc 4

acce-

acceptatio mutua consensûs , & manifestatio illius mutuae acceptationis , ita *Lugo* d. 23. à n. 26. *Dicast.* n. 455. *Onn.* d. 29. §. 4. aliique. Probatum , nam requiritur acceptationem consensuum , patet , alioquin duæ voluntates non convenirent humano modo in unum : deinde cum uterque contrahens det alteri jus contra se , ut hic habeat jus contra illum , & ille contra hunc , debet in utroque esse acceptatio illius juris , hæc autem duplex acceptatio , cum debeat constituere contractum humanum , debet esse humana & sensibilis , ergo utraque illa acceptatio debet utrique manifestari , sicuti enim duo consensus non sunt humani nec inducunt obligationem utrimque , nisi invicem manifestentur , ita nec acceptationes : Oppositum est in contractibus gratuitis , quia cum obligationem inducant ex una tantum parte , satis est esse acceptationem ex parte illius , qui alterum sibi obligat. Ex dictis

- 657 *Sequitur* 1. Si offeram tibi domum mille aureis venalem & tu acceptes , offerasque 1000. aureos , venditionem non perfici , quando tu acceptas & promittis 1000. aureos , sed quando tua acceptatio mihi manifestatur , mea enim acceptatio , quæ obligationem accepto , si consentias , est tibi sufficienter manifestata per hoc , quod offeram domum isto pretio venalem , ergo si mihi vicissim manifestetur tua acceptatio , hoc ipso perficietur contractus , neque opus erit tibi vel mihi ulterius manifestari aliam acceptationem.
- 658 2. Si mecum onerosè contrahas per procuratorem , tum perfici contractum , quando tuus procurator acceptat , & ego id rescio , licet tu necdum

necdum acceptaris , quia cùm agat nomine tuo & gerat tuam personam , acceptatio illius est moraliter tua. 3. Si contraham onerosè tecum per literas , hunc contractum priùs tum perfici , quando mihi per responsum innotescit tua acceptatio. 4. Si donum mihi mittas, donatio completur, dum accepto, etiam si nihil rescias de mea acceptatione. 659

Obj. Ad remittendum jus, quod habeo contra Petrum, non requiritur acceptatio Petri, possum enim illi inscio condonare debitum, uti Deus mihi inscio condonare potest peccatum, ergo ad acquirendum jus contra Petrum non requiretur acceptatio mea , sed fieri poterit solâ voluntate Petri. *R.* Ad remittendum irrevocabiliter jus , quod habeo contra Petrum, non requiritur acceptatio Petri, N., ad remittendum revocabiliter, C. ant. & N. conseq., si enim remittam revocabiliter , Petrus nullum acquirit jus contra me, ad hoc, ut sit liber debito, sed si velim, potero semper exigere debitum, sub illa enim conditione remitto, nisi aliter voluero, priusquam Petrus meam remissionem acceptârit, *Lugo* n. 54. Vide dicenda à n. 778. 660

Inst. Si acceptatio requiratur ad obligationem, vel ergo erit tantùm conditio , vel partialiter causa obligationis. *R.* *Less.* L. 2. C. 18. n. 41. dicit esse tantùm conditionem, quâ positâ obligatio causetur à voluntate contrahentium ; *Lugo* n. 40. dicit esse causam partialem , cùm sit pars juris, quo unus ligat & alter ligatur , quod videtur esse probabilius , nam illâ solâ sublatâ non esset obligatio.

Q. 105. Quid dicendum sit in variis dubiis circa 661

Ec 5

hæcte-